

GAZETA TRANSILVANIEI.

Gazet'a ese de 2 ori: Mercuria si Sambet'a, F6i'a, candu concedu ajut6riale. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl., pe 1/4 3 fl. v. a. Tieri esterne 12 fl. v. a. pe unu anu s6u 2 1/2 galbini mon sunat6ria.

Anulu XXXVI.

Se prenumera la postele c. si r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Tacs'a timbrala a 30 cr. de fiacare publicare.

Nr. 29.

Brasiovu 26/4 Aprile

1873.

Brasiovu 24 Aprile n. 1873.

Actulu celu multu serbatorescu alu cununiei inaltimei Sale imperiali Archiducesei Gisela, fi'a Maiest. Sale imperatului si regelui Austro-ungariei a ocupatu cercurile cele mai inalte precum si cele inferioari ale capitalei dela 15 pana la 20 Aprilie si cu o impartasire de bucuria si felicitari si celelalte pop6re din monarchia. In 15 mirele, principele Leopoldu de Bavarri'a, cu parintii, fratii si rudeniile f6u de catra Mai. Sa imperatulu primitu la curtea trenului si de aici capital'a se prefac6u in vestmentu serbatorescu, cu illuminatiuni, concerte, festinulu capitalei, in 18 actulu renunciatiunei de dreptulu la succesiune in fav6rea liniei barbatesci, dinea ale inalteloru familie, representatiuni festine in teatrulu curtii de opere, in 19 dinea de gala in sal'a de ceremonie si dumineca in 20 la 12 6re de am6dia serbat6ria cununiei in beseric'a augustina, dinea de familie si s6r'a calatorira nou casatoritii la Salisburgu pe trenulu separatu alu curtii. Intre demnitarii 6speti chiamati la asistare f6u si episc. Lugosiulu I. Olteanu. De prin provincie deputatiuni si daruri s6u presente dovedira impartasirea la felicitarea inaltiloru parinti si ai miresei, de unde Maiest. Sa emise o scris6re de mana multumindu pop6reloru pentru documentat'a impartesire la ac6stu actu de bucuria. Felicitari repetite si noi! —

Delegatii ungueresci, dupa cum scriu diariale nemiessi, decisera a nu lua parte la concertulu de curte in 16, ca-ce nu erau multumiti cu loculu avisatu, de unde „N. fr. Pr.“ combata gealusia intre maghiari si nemti. „P. Naplo“ afla a imputa prefavorurile nemtiloru, si nemtii -si arata parerea de reu, ca intre cercurile aristocratice, plutocratice, burocratice si militari ungueresci nu domin6 o asemene impartesire.

— Pentru Galitia se denui Zieblievicz ministru fora portfoliu la curte si in 24 se inchise sesiunea senatului imperiale prin messagiu imperatescu. Acum incepe lupta n6uei alegeri dupa reform'a de alegeri; boemii si t6ta opositiunea s'a constituitu c6a neci odata a alege catu de multi reprezentanti, cari apoi adunanduse se i6 tienu't'a dictata de natiune facia cu senatulu.

Brasiovu 26/4 1873.

Mane se implinescu du6edieci si cinci de ani dela adunarea roman6sca din duminec'a Tomei. Memorabila di ac6sta pentru romani. In asta di poporulu romanu din Transilvani'a, ingrigiatu de s6rtea, care din nou i se prepara din partea inamiciloru esistintiei sale nationale, pentru antai'a 6ra dupa seculi alerga la tiermii Ternaveloru, spre a se intielege acolo impreuna cu zelosii si intieptii sei conducatori asupra modului, cumu se scape de impilarile si nedreptatirile straine, cumu se-si cascige recun6scerea dreptului nationale.

Adunarea dela duminec'a Tomei, care a facutu se se nasca si a preparatu mareati'a adunare nationala din 3/15 Maiu, av6 unu caracteru eminentu politicu nationalu. Spontaneitatea cu care s'a arangiatu de catra tinerimea romana entusiasmata pentru binele natiunei si alu patriei, dovedesce in de ajunsu originea si motivele curatu romanesci ale acelei adunari, si insemnatatea ei nationala cresce d6ca consideramu, ca din partea autoritatiloru tierii

li s'a fostu pusu juratiloru dela tabl'a din Osiorheiu, profesoriloru si advocatiloru romani, mari piedeci spre a face imposibila adunarea la duminec'a Tomei, si ca cu t6te aceste acei tineri pre catu de loiali pre atatu si de energici in executarea drepturiloru si datoriei lor, s'au aflatu in fruntea poporului adunatu si ia datu „invetiaturi politice nationali“.

Mai remarcabila inse si memoriei n6stre mai scumpa este bun'a intielegere, armonia frati6sca si curagiulu, de care erau insufletiti conducatorii romani si poporulu la adunarea dela duminec'a Tomei. Nici-o diferentia nu esista intre romani, toti cu micu cu mare aveau numai o dorintia, o cugetare, o vointia: recastigarea libertatiei si a drepturiloru poporului romanu. La Brasiovu c6a si la Sibiu, c6a si la Blasiu, numai unu spiritu domniea, spiritulu bunei intielegeri intre acei deunu sange, spiritulu renascatoriu de nationalitatea si viati'a romana.

D6uedieci si cinci de ani au trecutu dela duminec'a Tomei si astadi dupa unu patrariu de secolu nu trebue se ne misce anim'a? —

Unde suntu drepturile n6stre, castigate cu sangele nostru? — Si d6ca crud'a s6rte ni le-a rapitu, unde ne este bun'a intielegere, resolutiunea si energi'a intru aperia lor, in lupt'a legale pentru revindicarea lor? —

Serbamu memori'a dilei de mane si aniversarea de d6uedieci si cinci ani a dilei de 3/15 Maiu c6a cea mai mareata suvenire a desteptarii vietii n6stre politice-nationali! —

Epistola deschisa.

Clusiu, 14 Februaru 1873.

(Urmare.)

Provocatine pe t6ta inteligenti'a romana, c6a se ne silimu a mantui poporulu baremu de acele cause ale seracirei pe cari a le delatur6 ni sta in putere si mai vertosu de betia si lena.

Provocatine c6a premergundu noi insusi si cu unu bunu esemplu, se ne stradiumu necurmatu a-i aret6 consecuintiele funeste ale necumpetatei beuturi de vinarsu, si a face asociari de moderatiune *).

Provocatine, a repet6 la t6ta ocasiunea candu venimu in atingere cu poporulu: „fratiloru romani! nu fiti lenesi, lucrati, munciti, fiti laboriosi, pastratori si retieneti-ve de afurisitul vinarsu, ca altucumu nu veti scap6 de seracia, ve veti desbrac6 de t6ta averea, veti ajunge la sapa de lemn, si veti deveni cersitori pre ulitia, nu numai voi, d6r' si muerile v6stre si nevinovatii copii ai vostri!“

*) — De 6re-ce vinarsulu este reulu celu ce sub6pa mai tare starea materiale si morale a tieraniloru nostri, si de 6re-ce in zadaru va spune loru cine-va dintre carturari, c6a se nu se desp6ie de averi si se nu se invenedie prin beuturi de vinarsu, d6ca celu ce recomanda abtinererea de beutura, nu merge inainte cu unu bunu esemplu, ci elu inca „pro concoctorio“ „pro appetitorio“ si scie Ddieu inca sub ce feliu de preteste, bea vinarsu, silvoriu, rostopcinu, rumu, etc.: asi6 dieu ar' pot6 face in interesulu seu insusi, si alu natiunei, fiacare omu cultu romanu, c6a se se abtinea elu insusi de beutura acestoru spiritu6se blastemate. — Nu e romanu adevratu, care neci baremu atata jertfa nu e gata a aduce binelului comunu si natiunei sale.

L. V.

A-siu dor6 mai cu s6ma, c6a precumu odin6ra osclamatorii triumfali, si precumu betranulu Catone la t6te ocasiunile au stragatu cunoscutele lor frase in urechile triumfatoriloru si respective ale senatoriloru, asi6 si d-v6stra pr. st. d-ni redactori, se nu lasati a trece nici o septemana, ori baremu nici o luna fara de a ne fi clamatu in urechi in diferitele, si catu mai petrundiet6rele variatiuni cu cuventu puternicu, cumca:

Trupin'a natiunei n6stre, nu noi cateva mii de carturari formamu, ci acea trupina e chiaru poporulu de obsce. Decadenti'a poporului romanescu are unulu si acela-si intielesu cu decadenti'a insasi a natiunei n6stre.

Sumariulu averiloru mobile si imobile ale singurateciloru romani, represent6dia — avuti'a n6stra nationala.

Complecsulu tuturoou pamenturiloru aflat6rie in proprietatea singurateciloru romani, form6dia la olalta — teritoriulu nostru romanescu. —

Imputienenduse avuti'a miscat6ria si nemiscat6ria a romaniloru singuratici, totud6un'a si avuti'a nationale se miciorodie. — In cata mesura devinu mai seraci membrii natiunei; intr'aceea dimensiune se seracesce si natiunea insasi. — 6r' in deosebi, d6ca-si instrain6za 6re-care romanu mosi'a s'a, prin ac6sta fapta nu numai pre sine se desbraca de pamenturile sele, facunduse unu Ioannes sine terra, ci micior6za totu odata si face mai angustu insusi teritoriulu nostru nationalu.

Strigati-ne ca: Pre langa t6te ca „pamentu“ si „patria“ nu suntu cuvinte chiaru sinonime, totusi e unu adevuru, ca o patria fara teritoriu, fara pamentu neci ca se p6te cuget6, si ca celu ce possiede din pamentulu patriei natale o catitime mai mare 6re-si cum, se bucura de unu feliu de dreptu mai mare de a pot6 dice, ca are patria de unde apoi fresce urm6dia ca: in cata mesura trecu pamenturi din man'a roman6sca in manile straine, totu intr'aceea mesura scade si titlulu de dreptu alu romaniloru de a mai pot6 numi frum6s'a ac6st'a patria, si a n6stra patria comuna.

Spunetine curatu in facia, ca acelu carturariu romanu, carele prependu t6te aceste, ar' mai pot6 privi cu nepasare decadenti'a poporului si nu s'ar' stradui alu sfatui spre bine, nu s'ar' nesui c6a acel'a se nu-si prepedesca averea, si se nu-si instraineze pamentulu strabunu, unu atare omu cofundatu in noianulu indiferentismului celui mai uritosu, ar' aret6 in faci'a lumii, ca nu mai are nici unu sentiu patrioticu si nationalu.

Eu, pr. st. domnule, amu firma sperantia ca executanduse acomodatu mediul6cele generali propuse de mine in Gherl'a si aplicanduse mediul6cele speciale indegitate mai susu: prin aceste ar' succede de a buna s6ma a descept6 din somnu pre f6rte multi dintre cei nepasatori si a impinten6 spre o si mai mare energia si pre cei neadormiti. —

Vindecandu-ne prin aceste in mare parte de ran'a debilitat6re a indiferentismului, desbracundune indolinti'a si interesandune si ocupandune din ce in ce mai multi cu trebile comune: t6te trebile n6stre atatu politice, catu si celelalte ar' lu6 unu aventu imbucuratoriu. — In deosebi, d6ca s'ar' popularis6 prin foile n6stre adevururile cele mai in susu amintite si subtrase, facunduse se pric6pa toti, ca candu se seracesce Petru s6u Pavelu, nu ei numai,

ci prin ast'a si natiunea insasi seracesce si devine mai debile: indata catu va privi lucrulu din acestu punctu de vedere, intr'ega inteliginti'a n'ost'ra (desteptata in urm'a necurmateloru si patrundiet'eloru provocari-ale foiloru) indata o mare parte a inteligentiei cu potentiatiu zelu s'ar' incepe a se ocupa cu s'orte'a poporului, si s'ar' sil' a conlucra de a impede'ca seracirea infricosiatu de grabnicu latienta a aceluia-si si a promov' inaintarea materiale a bietului poporu.

Inca nu s'a amortitu intr'atat'a semtiulu nationalu si patrioticu in pepturile n'ost're ale carturariloru romani, ca se nu succeda prin asemenea mediuloce a reinvia in noi cuno'scerea detorintieloru pentru binele comunu si vointi'a spre implinirea acelor'a cu conscienciositate!

In legatura cu cele supr'ascrie, cauta ca b'ar'emu in trecatu se facu amintire si despre inaintarea intelectuale, fiinduca — precum este cunoscutu de comunu — inaintarea materiale cu cea intelectuale stau in relatiunea cea mai strinsa si mergu mana in mana un'a cu alt'a:

Buna-starea materiale da mediuloce mai multe spre aventarea intelectuale, usiorandu suportarea speseloru educatiunei necesarie etc. etc., er' inaintarea intelectuale, cu catu a fostu mai practica mai intinsa si inalta, cu atatu mai bine respaltesce pentru ajutorulu materialu capetatu; de ore-ce sciintiele dau cate si mai cate no'ue mediuloce si modruri de castigu spre sporirea averei materiale.

Ba inaintarea intelectuale nu numai pentru aceea este in legatura cu partea premergato'ria a acestoru sire, pentru ca promov'edia si buna-starea materiale, ci, — precum amu indegetatu deja mai in susu — inca si pentru aceea, pentru ca total'a esilare a indiferentismului din sinulu nostru si generalisarea deplina a nesuintiei intre toti membrii, numai asi'a suntu possibile, deca se va generalisa si inaintarea intelectuale, dandu-se o astu-feliu de crescere tenerimei de ambe secse, ca aceea pre langa cuno'scientiele trebuintio'se se invetia a cuno'sce si a -si implini obligamentele catra familia, societate, natiune si patria.

Cumca simtiulu nationale si patrioticu este unu vehiculu fo'rt'e poternicu si cumca in ce mesura acele simtiemente sacre dest'ep'ta o viua interesare pentru binele comunu, cum impintineza spre o laboriositate energica, cum promov'edia prin ac'est'a repediunea prosperarei si intaririi unei natiuni, si cumca unu ce feliu de remediunepretiuibilu suntu acele pentru de a pot'e conserv' individualitatea n'ost'ra nationale de perire?: despre to'te aceste, precum si despre unele mediuloce spre cultivarea acestoru simtiemente nobile amu vorbitu la alte oca'siuni pre largu *).

A vorbi multu aici despre aceste obiecte ar' fi: a car'a apa in Dunare; de ora-ce prea st. d-v'ost'ra ca professoru, impreuna cu ceialalti domni redactori, sunteti pre acestu terenu nisce omeni de specialitate, si in totu casulu a-ti avutu mai abundanta oca'siune de a ve spor'i sciintiele, esperintiele si in sfer'a educatiunei.

Esprimendu-mi deci in scurtu acea dorintia, ca in recomandat'a consultatiune se binevoiti a decide si aceea, cumca in foile pr. st. dd-v'ost're de acum inainte ve ve-ti ocupa cu cestiunea ponderosa a educatiunei, inca si mai multu de catu pana acum — me restringu a accentua numai urmato'rele doue lucruri:

Unulu dintre acele este ca: noi romanii imbraciosiamu mai numai facurile juridice apoi in catuva cele pedagogice; er' celelalte sciintie si ramuri ale arteloru, ale industriei etc. in fo'rt'e pucina mesura seu de feliu nu o cultivamu.

*) In partea I, a desertatiunei mele cea atatu de lunga, t'ienuta in Clusiu la 1867 in adunarea generale a Asociatiunei pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu; apoi in partea a II-a a disertatiunei in Gherl'a la anulu 1868 cetita (vedi nr'i 15, 16, 17 si 18 ai „Transilvaniei“ din anulu 1870).

Er'a tempi, candu — precum se scie — unele arte si mai to'te ramurile industriei si ale comer-ciului se t'ieneau de uritio'se, se contemn'a si nu se imbraciosia de feliu de une classe ale societatei. — D. e. nobilimea, apoi amplotiati, preutii etc. au socotitu de unu feliu de dejosire a familiei, a da pruncii la maiestria, si afara de economi'a rurale, mai numai servitiulu cu condeiulu ori cu sabi'a au t'ienutu de compatibile cu starea loru. —

In parte de aici vene, ca si romanii se abstienura mai dela to'te artele si speciele de industria; inse totusi in cea mai mare parte la noi se po'te asta atribui impregiurarei de comunu cunoscuta, ca inainte de 1848, ba inca si dupa aceea in cativa ani urmatori, cei mai multi industriasi au refusatu a primi — de invetiacei de maiestria — fetiori de romani.

De candu — de unu restempu in co'ce — r'adieile culturei poporaloru inaintate au strabatutu si in t'ier'a n'ost'ra, si de candu si aici pre la noi ne mai dedamu pe di ce merge a pricepe totu mai bene, cumca epoc'a presenta e veaculu munciei, e seclulu laboriositatei si alu progressului, si cumca necumu se fia de condamnatu ramurele susu accentuate ale castigului, ci acele pre langa ce suntu si onorifice, suntu chiaru si nisce factori dintre cei mai esentiali ai intaririi si imbogatirii natiunilor: de atunci in co'ce si in patri'a n'ost'ra s'a cam inceputu a se scamb'a vechile pareri cele retacite.

D'er' dorere — luandu afara unele esceptiuni provenitio'rie mai cu sema in vero doue t'ienuturi — trebue se recuno'scemu, ca intre connationalii nostri fo'rt'e incetu disparu aceste pareri gresite. Nu prea ne silimu a imbraciosia industri'a s. c. l. inca nece acum, desi cele mai multe dintre obstaculele, cari ne au impede'catu in ac'est'a in vremele trecute, acum'a suntu deja delaturate.

Pana candu vedemu, ca din partea compatriotiloru nostri de alta limba se desvolta din ce in ce totu mai multe sirguintie si pe aceste terrenuri, si pana candu avemu deja exemple imbucurato'rie, ca chiaru si fetiori de comiti si baroni nu mai t'ienu de rusine a se ocupa cu comer-ciulu si cu industri'a — noi romanii luandu preste totu, si in specie si seracii de noi fostii nobili romani mai toti orbecamu inca pana in diu'a de astadi in susu indegetatele opiniuni sinistre si fo'rt'e daunose.

Mai to'te vetrele nobilitarie, mostenite de br'avi strabuni, intr'atat'a s'au angustatu dej'a in decursulu veacuriloru prin deseale impartiascine intre eredi, incatu acumu in fo'rt'e multe casuri nece ca mai calculamu marimea pamentieloru n'ost're dupa catatimea semenaturei de mertia, ci numai dupa cupa; prin urmare aceli dintre noi, cari n'au alte moduri de castigu, abia mai potu veget'a de pre o di pre alta din pucin'a recolta a acestoru mosii fasiate. E invederatu deci, ca dieu fo'rt'e bene ne ar' prede, deca dintre pruncii nostri cati mai multi amu tramite la sco'la seu la invetiarea ore-carei maiestrie b'arem intr'atata, ca (deca nu vreau de feliu a se perfectiona in mai mare mesura s deca numai la loculu nascerei voiescu a traf) intorcunduse a casa, se fia in stare a face pentru bani mese, scaune si alte mobile de casa, seu calciamente, carutia, co'j'oce etc. etc., ca apoi se mai aiba venitu si din aceste manufacturi, si se nu fia restrinsi a se sustien'e cu mare nevoia singuri numai din productulu micutiiloru pamentiore, ce au. — Pre langa to'te aceste inca si dintre aceia, cari ar' ave atata modru ca se po'ta suporta cheltuielile necesarie, multi suntu, cari nu tramitu la gimnasia pruncii loru; apoi incatu pentru industria — macaru catu de seraci suntemu, sumeti'a nemesiesca totusi neci acum nu ne pre'erta inca, ca se facemu din pruncii nostri calciunari, meseri si alte asemenea; er' ca se mergemu tocma la lucru de campu la altii pentru bani: asta — vedi bene — adeseori inca si mai pucinu ne concede fal'a gola a n'ost'ra, pana ce mai avemu vre unu grauntiu in ambaru. — Ce minune e d'er' ca — ne mai fiendu acumu scutiti nece de poverele comune si trebuindu

se platimu si contributiuni grele, pre di ce merge totu mai tare ne adencimu in seracia!

Camu asemenea t'ienuta potemu observ'a mai la toti fii natiunei in deosebu in privinti'a industriei loru:

Unu protopopu, unu amplotiatu, unu preotu etc. si de are nu sciu cati prunci, in cele mai multe casuri din toti ar' face numai officianti, preoti, professori seu advocati. — Desi adeseori po'te ved'e inainte, ca unulu seu altulu dintre fii sei nu are de feliu inclinatiune la studiu, si n'are asemenea talentu, care ne ceru atari cariere — ii t'iene pre totu cu mare cheltu'ela in gimnasiale superio're, nu-i dau la sco'le agronomice si si mai pucinu la sco'le reali; apoi ca se bage baremu pre unulu dintre fii sei la invetiatura chiaru la unu croitoriu, pantofariu etc. — asta nu o socotescu de feliu convenabilu cu rangulu seu.

Deca le dici, ca nu e bine asia; deca le tragi atentiunea la aceea, ca ce paguba e a t'iene in zadaru la gimnasiale superio're unu atare pruncu, din care ar' pot'e fi unu bunu economu, unu bunu rotariu etc. d'er' pana e lumea nu va fi in stare se-si sustiena vi'eti'a cu condeiulu, si se po'ta bene impleni asemenea cariere; deca ii faci atenti, ca unu atare june, care stranota prin clasele gimnasiale fara ca se invetia — pasindu afara in vi'etia, nu va fi bunu mai de nemica, de multe-ori, nece baremu de lucrurile cele de acasa, deore-ce dedanduse a traf ca domnisoru, nu-i va mai tigni a prede cu manusiele sale albe cornele plugului si a tai'a lemne: deca le dici asemenea, la to'te aceste seu nu-ti respundu nemica, seu in casulu celu mai reu-ti dau de respunsu ca: de nu se va alege din acelu fetioru altu ceva, va fi bunu totusi baremu de dascalu.

Domne ce daunose cugete ruginite! si ce cuprinsuri sclintite si despre chiamarea inmensu momentuosa a invetiatoriloru populari, in a caroru mana sta in una buna parte pregatirea unui venitoriu mai ferice insusi alu natiunei n'ost're!! *).

In catu pentru poporulu sateanu, chiaru si la acelu pucina inclinatiune potemu observ'a, ca se facu din pruncii sei meseriasi, mare parte din ignorantia, d'er' chiaru si de pucina sumetia, inca neci ei n'au aplecare a face din vreunu pruncu alu loru pantofariu. Ast'a e lucru firescu: Cu ce dreptu ore amu si pot'e pretende dela ei, ca se aiba idei mai moderne si mai lamurite decatu chiaru o parte insemnata a carturariloru romani? Pre candu nece noi nu prea cugetamu la aceea, ca buna ora: unu industriasiu serguitoriu si bine pregatitu la maiestria sa, mai lesne po'te castiga averi frumose, a cumper'a case si pamenturi, si nu numai intru acestu respectu se afla intr'o stare mai favorabile decatu unu amplotiatu si preotu, ci si pentru ca starea lui e mai independenta ca a acelor'a, si ca intre im-

*) Aci am buna oca'siune de a-mi esprim'a parerea, ca: desi celu ce omore pe tateseu, ori pe muresa — commite unu pecatu de mor'te, strigatoriu la ceruri, totusi celu ce aplica unu invetiatoriu ne aptu in atare eclesii, unde fiindu destulu de mare leaf'a stipulata, bucurosu ar' concurge si individi inzestrati cu insusiri si sciintie trebuintio'se, seu celu ce din una ori alta cauza condamnabile, ori chiaru numai din slabitiune, din favoruri nemeritate, contribue prin informatiuni false, ori prin alte modruri la asemenea alegeri si denumiri gresite — unulu ca acelu commite unu pecatu, ce in consecintiele sale e cu multu mai funestu, decatu pecatulu infioratoriu alu paricidului; de orace prin astu de'n urma, se iea vi'etia unui singuru omu, er' din contra aplicanduse in atare comune unu dascalu, care po'te, ca altcumu e omu de omenia, d'er' neci de catu nu e aptu a implini inca neci baremu mediocru chiamarea sa atatu de importanta: prin aplicarea unoru astufeliu de invetiatori, se omore progressulu intelectualu a sute de omeni, adeca alu tuturoru, cari au avutu nefericire in acelu satu tocma in decursulu aceloru 20, 30 seu 40 ani a nasce si sucresce, pana candu acolo dascalului celui neharnicu a fostu concediuta respandirea luminei, a invetiaturei. — L. V.

pregiurarile noastre unu bravu industriasiu romanu, adeseori multu mai bune servitii pôte face natiunei noastre, de catu tocma unu consiliariu romanu; precandu, dicu, nece noi carturarii nu prea gandum la asemenea: cumu potemu ôre asteptá cá se cugete la aceste bietii plugari? *).

(Va urmá.)

Experientiele cu organisarea comunelor.

(Capetu.)

Dupa cum se vede din concursulu mai susu citatu, cine a avutu voia de a fi notariu in comitatulu Turdii, se fia chiaru ministru de interne si ori si ce capacitate politica, a trebuitu se produca testimoniu dela comisiunea censuratória din Turd'a esclusivu, ca-ce altucum i se reiepta cererea de concursu.

Ce se faca doritorii de a fi notari? — au trebuitu se se pregátésca si se se insinuedie la esamenu.

Abea se insinua numai de semiutia ôresi cari tineri cu o pregatire mai buna.

Intre acestia Paulu Stoic'a, juristu bunu, absolutu de gimnasiu si jura, care a fostu si cá notariu, la cartile funduarie, in celu mai scurtu timpu in calitate de cancelistu incredentiatu cu conducerea la locarisare, despre care se esprima directiunea cartilor funduarie din Clusiu, ca precepe lucrurile bine, si lucra cu o desteritate mare, — cetesce tôte comentariale edate pentru aff'cerile notariloru, studiédia ordinatiunile referitória la esamenu, cêrca ordinatiunile pentru esamenu prin archívele oficiolatului si ale tribunalului regescu din Turd'a, cauta totu ce trebe la acelu esamenu chiaru si prin editiunile de legi esite in diferiti ani, cu unu cuventu, se pregatesce asiá, incatu a fostu unu indreptariu nu numai candidatiloru de censura, dér' chiaru si censoriloru celoru, carii au voitu se scia mai multu decatu rolele loru impartite.

Ce è mai multu, despre pregatirea acestui tineru a avutu informatiune deplina mare parte a membriloru censuratori si totusi l'au trentitu, (cá neci notarii se nu fia romani?! Red.)

Caus'a doborirei pe langa voi'a mai multor'a a fostu unu membru alu comisiunei censuratória, care -si iea originea dela unu croitoriu din graniti'a Naseudului cu numela Iohann dupa mod'a vechia stramutatu in Hansu.

Fiiulu lui Hans, cá absolutu de norme de din Naseudu este aruncatu de sôrte in Tergulu Muresiului, unde dupa 1848 cá diurnistu, cancelistu si invetiatoriu de jocuri i a succésu de a invetiá limb'a maghiara. —

Mai tardiu se insóra, ajunge postu maiestru; prin apucaturi si gura mare devine alesu de membru in comitetulu comitatense, si in urma figurédia de censoru in comisiunea censuratória pentru notari.

Acestu censoru — informatu de judele procesuale —, carui'a tinerulu Stoic'a, fiindu aparatoriu alu comunei sale intr'o cauza de dreptu, pentru ca nu i a facutu spre vóia, i a intratu in disgratia; — catuce a auditu ca lui Stoic'a i-au pusu terminu pentru esamenu, s'a grabitu la Turd'a, acolo mediulocesce de-i substituedia notariulu la scripturistica, ei denéga in contra ordinatiunei ministeriale cartile necesarie pentru scripturistica si -i causédia oborirea din scripturistica spre bucuria eloru, carii s'au produsu in gur'a mare cu: „**Meg-bucott egy nagy oláh**“ (a caditu unu romanu mare). Bravura de egalitate asiatica!

Stoic'a, fiindu in deplina convingere, ca este destulu de pregatitu, indignatu se reculege si numai decatu depune esamenu in traltu comitatu, unde a fostu necunoscutu, si fara patrociniu.

Esamenulu lu depune cu succésu bunu, pe a carui basa concurredia la posturi de notariu, dér' este reieptatu pana dupa trecerea de trei luni, candu notariatele voru fi organisate, si apoi caute posturi in luna si stele, unde nu strabatu censorii din Turd'a. Vedeti fraternisatoriloru?!

Ce frumósá remuneratiune pentru unu teneru, care studiédia atatu tempu?! Ce regresu in cultura!! Ce palma progresului!! . . . mai alesu

*) Mi casiuna o bucuria de sufletu, a aduce amente aici despre fericitul industriasiu bravu Ioane Aldéa, care a fostu mesaru in Tergulu muresiului, si care in viéti'a sa lunga si folositória a invetiatu la acestu ramu alu industriei pana la 60—70 de fetiori romani si a datu prin acesta atatoru familii pane onesta in mana. I. V.

déca cunósce omulu pe unu Stoic'a, pe unu Popu din Baisior'a fostu notariu in 10 ani, pe unu Nagy din G. Cristuru, care a fostu notariu in 11 ani ce-su trantiti la esamenu! si déca cunósce omulu unii **flasterreteri** fora de tienuta morala, esiti prin esamenu??? O tu beata simplicitas! Pfiu machiavelisme diavolescu!

Resultatulu celu tristu e, cá multi, carii suntu cunoscuti de ómeni drepti, activi, apti, morali, ajutatori publicului, prin metod'a acést'a suntu elevati dela posturile de notari si de odata dauna, stricatiune in genere *).

Vre-o 200 notariate in totu comitatulu Turdii s'au redusu circiter la 50 si in unele cercuri pretoriale nice de scótere de ochi notariu romanu (!!) de si cerculu e romanu cu pucina exceptiune. (Si romanii alegatori alesera straini? Cine pórtá vina? Nu inteligenti'a, care nu se intereséza a vena binevointi'a si iubirea poporului? Red.)

Asia se vede, ca in unele cercuri pretoriale nice ca s'au tienutu baremu de aceea, ce se vorbiea pe cate unu locu, cá se se lese si romaniloru notariile cele mai slabutie din scótere de ochi.

Ascépta totusi, cá se fimu indestuliti si se implinimu tôte, ce suntu destinate spre regresulu nostru.

Prin apucaturi a succésu inimiciloru nostri a verí in limb'a romana — spre regresulu nostru — cuvintele: ponoslu, solgabirau, Ddieu se ve aldiéscá, hopsitu (Abschid) etc. ce se póte emenda, candu din contra strica in genere si impedece totulu.

Impedecanduse romanulu reu ei merge si altauia, pentru ca romanulu contribue la tôte mai multu.

Intr'o marturia (tergu de septemana,) déca e serbatória romanésca in cetati se caiesce negutiatoriu, se plange industriasiulu, ei merge reu la tóta clasea de poporu.

Romanulu da contributiune mai multu in Transilvani'a, ca-ci da din multe manuri si de multeori.

Romanulu apera tiér'a, ca-ce d. e. Turd'a, cetate maghiara cu totulu, in locu de a-si implini contingentulu de 48 fetiori si a da si honvedí, s'a produsu cu 17 fetiori si aceia mestecatari.

Ghirisiulu opidu cu colóre maghiara, care in vechime a capetatu privilegiu de capitanulu pentru bravurile facute in batalia, in acestu anu servesce militiei cu unu tiganu, candu din contra cercurile romanesci -si au implinitu contingentulu la linia si au datu si honvedí.

Noi portamu dér' greutatile cele mai mari ale tieriei: asia cu dreptu trebe se pretendemu mai mare respectare si la beneficia numai multu dela maghiari, ci dela statu, care e si alu nostru si candu acést'a o facemu, o facemu in interesulu progresului generalu.

Notariatele si in genere organisarea comunelor e la finite si aici inca suntemu scurtati in drepturile nostre cele mai ecuitabile, din ce inca potemu vedé, ca catu suntu maghiarii de egoisti facia cu noi si ca ei numai in interesulu loru lucra, si cá se se ingrasie din spatele nostre exploatare deci. —

Se fimu si noi déra de aici incolo egoisti facia cu ei, se ne aperamu drepturile nostre, si in casu de periclu, ce nóue nu ne strica, la cuvintele góle se le descantamu cu Sibiulu: „Flere possum, sed juvare non“!! — Unu calatoriu.

Representatiunea

romaniloru din fundulu regiu adressata innalt. ministeriu reg. ung. de interne.

Escelenti'a Vóstra!

(Capetu.)

ad. III. Dreptulu de jurisdictiune autonoma ce-lu promite § 10 art. 43—1868, municipieloru

*) La lumina publica cu machiavelismulu anarchistiloru, ca trebe se cadia in lupta, déca in solidaritatea nóstra restaurata vomu implé aerulu lumii politice de reclamele in contra perversitatiloru celoru sireti si in contra strigatóriiloru nedreptati, mistificatiuni si factiuni anarchice ale immoraliei acelei caste de ómeni in statu, cari cu patrocinarrea simplicitatii instrumentelor loru respingiu pretiulu virtutii si alu capacitatii, cari singure potu ferici unu statu si fora cari unu statu indelungu nu póte dura. Acestu casu inca se resune acum din gurile romaniloru in tôte adunările generali ale municipieloru, se petrundia prin proteste si representatiuni pana la tronu si pana la marginea pamentului, acésta insemnéza a te lupta politicesce, nu delabasarea la orce respingere. — — — Red.

si cetatiloru fundulu regiu credemu, ca de asta data, dupa impregiurarile generali de pana acumu este garantatu prin art. leg. 42—1870, iéra in privinti'a comunelor prin art. 18—1881; si de aceea si noi dorimu, cá dupa acestea legi se se faca organisatiunea in partile nostre.

De ôre-ce inse nu numai prin art. I alu Ungariei din 1848 § 5 si art. I alu Ardélului totu din acelu anu promitu corpurile legiutórie atatu egal'a indreptatire a tuturor locuitoriloru ambeloru tieri, catu si sustinerea, libertatiloru locuitoriloru Ardélului, déra in specia prin § 10 art. 43—1868 in privinti'a organisarei politice a fundulu regiu, espresu se iau in consideratiune „drepturile basate pre legi si contracte catu si egal'a indreptatire a tuturor locuitoriloru acestui pamentu de orce nationalitate“ apoi se nascu dóue intrebari si adeca: cari suntu acestea eminente drepturi ale locuitoriloru fundulu regiu? si ca aflase acelea respectate in legea generala, municipala si comunala?

Celu mai eminente dreptu alu unui cive liberu de statu adeca dreptulu liberu de alegere, l'au avutu de seculi toti locuitorii fundulu regiu cá unu dreptu fundamentalu.

Acestu dreptu fundamentalu dupa originea si esercearea lui, nu e inhauiatu in forma de administratiune a fundulu regiu, ci in insusirea locuitoriloru singuratici ai acelu'a.

In fundulu regiu cá atare au posesu acestu dreptu fundamentalu, ca-ci acestu pamentu s'a primitu cá unu feudu alu regelui, si locuitorii lui s'au bucuratu de deplin'a libertate si egalitate, inca mai inainte de ce au sustatu universitatea, comitiatulu si impartirea municipieloru de astadi, pre candu acei locuitori liberi (conditionari regali) fara deosebire de nationalitate si confessiune eserceau liberulu dreptu de alegere alu reprezentantiloru si oficialiloru sei, in comune si apoi in municipiele ce s'au formatu. Municipiele s'au schimbatu cu tempulu. Din cele 7 scaune primitive s'au facutu 9 scaune, la cari regii au incorporatu si alte teritórie regesci apoi mai in urma s'au impreunatu cu ele si cele 2 districte, — comesulu acestor'a a fostu parte alesu, parte cá unu representante alu regelui denumitu — si nu totu-déun'a din natiune sasésca; universitatea inca a trecut prin multe fase; chiaru si form'a administratiunei s'a modificatu prin usuri, statute si legi. Din contra inse susu atinsele drepturi fundamentali ale locuitoriloru din fundulu regiu nici candu nu s'a schimbatu, nici au potutu se se schimbe, ca-ci de acestea drepturi: libertatea personala si materiala, si egalitatea erá legata de natur'a fond. regiu, prin cari acest'a se deosebea de cele-lalte parti ale tieriei, unde erá nobilulu si iobagiulu, si din acésta cauza nu au potutu fi in fundulu regiu iobagia si diversitati de drepturi.

Numeróse acte de statu, legi, decrete regesci amu poté produce despre acestea dise déca ne-ar' concede volumulu acestei representatiuni, presupunem inse ca acelea suntu cunoscute.

Din natur'a acestoru drepturi fundamentali urméza, ca acelea trebuie se remana neatacate, ba in unu statu liberu ceru ele a fi respectate si sustienute (precumu se intielege art. 43—1868 § 10); urméza mai incolo, ca pentru sustinerea loru nu se pretinde o provincia, o universitate séu unu comitiatu, cari institute au servitu pana acumu tocmai din contra spre nimicirea egalei indreptatiri in fundulu regiu.

Legea municipala art. 42—1870 § 19 etc. apoi 27 si legea comunala art. 18—1871 § 34 etc., prin introducerea voturiloru virili asemenea si prin restringerea dreptului de alegere in municipiu, la unu censu, precumu se cere elu in legea electorale pentru diet'a tieriei, nu corespunde nici amintitoru drepturi fundamentali, nici impregiurariloru speciali ale locuitoriloru fundulu regiu.

Dreptulu de participare la afacerile publice in comune si municipiele fundulu regiu resp. dreptulu de alegere erá legatu numai de cualitatea locuitorului posesiunatu si prestatoriu de contributiunea si servitiulu regelui in egala forma fara cuantu de contributiune si fara privilegiu.

Impregiurarile, in cari au traitu si mai traiescu acesti locuitori, inca nu au suferitu modificatiuni; pentru ca in fundulu regiu nu esista proprietati mari de pamentu, ci numai parcelaria mica a acelu'a in tôte comunele rurale; iéra apoi o parte fórte numerósa a locuitoriloru din tote comunele situate pre langa marginile tieriei si in munti nici nu posedu pamentu fructiferu, ci se ocupa numai cu intinse economii de vite, comercia si specula

de vite, produse crude si alte asemenea, a caroru venite — dupa firea speculei — suntu foarte schimbaciose.

Este cunoscutu in deobste ca in fundulu regiu traiescu cei mai vestiti economi de vite, in a caroru favoru, pentru multele folose, ce aducu acesti economi si comercianti tieriei, cetatiloru si erariului, s'au simtitu regimurile de mai inainte indemnate a inchieia tractate cu statele vecine. Listele oficiiloru vamali dau destula dovoda despre aceste folose ale erariului.

Atare clasa de locuitori s'ar' eschide dela dreprulu de alegere prin voturi virili si prin censu.

Deca mai luamu in consideratiune, ca tote sarcinile publice in comunele si municipiele fundulu regiu, astadi ca si mai inainte nu se acopere de catra virili si censuali, ci de catra fia-care cive posesiunatu aci in egala mesura, dupa capu de familia, dupa case si numerulu viteloru; apoi voturile virili si censulu in afacerile comunali si municipale in fundulu regiu — necumu se nu fia nedrepte si vatamatorie de susu amintitele drepturi fundamentali ale locuitoriloru, dera ele nu-si afla bas'a loru nici in relatiunile de viatia ale locuitoriloru. Acest'a o au recunoscut'o si locuitorii sasi, candu s'au dechiaratu in proiectele si programele loru in contra voturiloru virili si pentru restringerea censuluiu catu se pote mai josu; si prin urmare postulatele nostre in acestu punctu suntu vocea tuturoru locuitoriloru fundulu regiu.

Legea comunala art. 18—1871 in § 38 corespunde incatu-va acestoru postulate; si ar' fi numai dreptu si oportunu deca totu acelea condituni s'ar' cere si la participarea locuitoriului in afacerile municipiului pre langa respectarea inteligintiei fia-carei natiuni si religiuni si a moralitatiei.

Acestoru postulate ale nostre, nu se pote obiecta, cu uniformitatea din cele-lalte municipii ale tieriei; ca-ci pana candu legislatiunea Ungariei si-a statoritu si practisatu acelu principiu frumosu, de a respecta drepturi avute, incatu acelea nu impedece unitatea statului, ea nu pote deveni acolo ca pentru uniformitate se jertfesca drepturi avute ale poporului cu atatu mai pucienu, cu catu atari drepturi, precumu le-amu espusu, servescu spre binele si onorea statului, si suntu demne de o constitutiune libera si de imitare.

ad. IV. Ce se atinge de institutiunile universitatiei si ale cemitiatului, inca in punctele precedente amu motivatu nepracticabilitatea ba imposibilitatea esistintiei acelor'a, si amu aretatu ca aceea unica cestiune de avere, care este a locuitoriloru si respective municipieloru fundulu regiu fara deosebire de nationalitate si religiune precumu insasi universitatea sasescu in an. 1871 o au dechiaratu, nu pretinde nici intr'unu chipu sustinerea acestoru institutiuni, si ca acesta cestiune nici nu depinde dela organizarea politica a fundulu regiu.

Ea este mai multu de natur'a dreptului privatu; iera tractandu-se aici de o avere publica si cu privire la originea, natur'a si destinatiunea ei, se cere si intevenirea puterii statului, carele totu-deun'a a purtatu suprem'a inspectiune asupr'a ei.

Este unu adeveru de trista memoria, ca universitatea cu comitiatulu sasescu s'au folositu de acea avere si isvorele ei ca de celu mai puternicu midiuocu spre a-si sustiene o autonomia provinciala, o independintia nationala germano-sasa de a radica si lati cultur'a germana, si de a lucr'a directu in contra intereseloru fundulu regiu si ale statului, precumu asemenea tristu adeveru este, ca au abusat de isvorele acelei averi, din care cauza statulu s'a vediatu necessitatu a incamer'a tota averea in unele tempuri (d. e. sub imperatulu Iosifu). Dera si acea este adeveru ca acea avere au cursu mai tota din sudorile locuitoriloru romani si din veniturile multor'a comune romane din fundulu regiu, — cu seu fara titlu — preste totu inse fara nici o dreptate.

La inceputu si-a usurpatu universitatea venituri regesci si ale coronei din atari comune si de pre locuitori in folosulu seu curatu sasescu nationalu (ca si decimele in folosulu sasescu confesionalu) era mai in urma au ocupatu tote veniturile alodiali ale comunelor si au trasu diferite tacse de pre capulu locuitoriloru (intre cari in rendulu primu stau comunele si locuitorii scaunelor filiali a Saliscei si Talmaciului). Asia s'a nascutu averea

a. n. a siepteloru judetie a natiiei sasesci, la carea participau numai cele 7 si apoi 9 scaune; iera langa acestea s'au mai adaugatu veniturile din dominiulu Fagarasiului datu in zalogu la universitate pre banii tuturoru locuitoriloru fundulu regiu, si la care avere din urma participu tote municipiale acestui-a.

Acesta avere s'a immultitu si prin cate alte contributiuni din partea locuitoriloru fundulu regiu.

Din multe parti inse se combate si nu se recunoste aceea abnormitate ca si pre venitoriu se mai curga veniturile unoru comune din fundulu regiu in folosulu tuturoru locuitoriloru acestui'a.

Sub atari referentie incurcate inca nici pana adi nu este mai multu securu de catu numai atat'a, ca aceea avere este de o camu data destinata pentru folosulu publicu alu tuturoru locuitoriloru fundulu regiu, fara deosebire de nationalitate si religiune si resp. a acelor'a, ce au contribuitu la nascerea si immultirea ei.

Prin decretulu aulicu din 15 Octocre 1791 nr. aul. 5803 nr. gubern. 9809 dupa ce s'a investigatu prin unu comisariu regescu, dupa starea si isvorele acelei averi s'a otaritu, ca prisosulu curatu alu aceleia (dupa depurarea datorieloru) se fia destinatu pentru scolele si bisericelile din fundulu regiu seu sasesci seu romanesci.

Universitatea si de atunci incocce a intrebuintiatu aceea avere numai spre scopulu natiunii si bisericei sasesci, chiaru si in tempulu mai nou. Dovada destula despre acest'a este decretulu aulicu din 22 Aug. 1850, prin care in tempulu absolutismului fara vre-o premergatorie cercetare a scitu ea storce inalt'a concessiune, ca o suma la 1 milionu de fiorini din aceea avere se se consacre numai pentru scolele sasesci, si acestu decretu esista pana adi si se practiseza.

Din acestea pre scurtu aratate cause urmeza ca iera numai prin potestatea statului se se cerceteze starea acestei averi publice, se se caute dupa isvorele natur'a si destinatiunea ei, ca se nu se mai faca abuzuri pre cumu s'a facutu prin universitate. Deci credemu ca acestu postulat alu nostru este numai justu, iera pana la limpedirea acestei cestiuni nu cere firea lucrului altu cev'a de catu numai o administratiune corecta si restrinsa de catra unu organu corespundietoriu.

Deca o singura conchiamanda adunare generala constatorie din cate unu ablegatu alu fiacarei comune din municipiele istorice (scaune, districte, pre langa unu numeru proportionatu din partea cetatiloru) se va alege unu comitetu provisoriu administrativu, si-si va constitui officiu salarisatu, manipulativu dupa norm'a altoru locuitori si corporatiuni, ce posedu atari averi comune — care comitetu, standu sub priveghiarea regimului, va ave asemenea functiuni pre cumu i se dau in proiectulu ministerialu; —

Atunci credemu, ca s'a satisfacutu prea deplinu cerintieloru acelei averi, pana la alta urmanda dispusetiune (respect impartire) a ei.

Escelentia!

De ore ce in acestea puncte si mesuri de organizare a fundulu regiu, basati pre impregiurabile date, pre legi si pre dreptate, pre care ne amu simtitu de datorintia civica-patriotica, ale ascerne spre informatiune, consimte maioritaea poporului fundulu regiu, ceea ce potemu dovedi cu ne numerabile subscrieri ba in unele toti locuitorii acestui pamentu, speramu ca inaltulu ministeriu si corpulu legislativu le va lua in consideratiune la organizarea fundulu regiu.

Din conferinti'a nationala romana

Remanemu cu cea mai profunda supunere.

Sibiu in Martiu 1873.

Comitetulu nationalu.

P. Dunc'a
presied.

Dr. I. Borci'a
v. presied.

Dr. Il. Puscariu
notariu.

Loteria filantropica

pentru terminarea unei besesice romane din Dev'a.

Sortiuri 250.

Obiecte de aur, argintu, bronzu, cristalu, porcellanu, diverse metaluri, lemnuri pretiose, tablouri

in oleiu bogatu incadrate, manufacturi elegante si artisticu lucrate; mai multe serviciuri de masa de argintu, una brosia de treidieci galbini, tote obiectele in valore de 3500 fl.

Nici unu obiectu nu este de pretiu mai micu de 5 fl.; cele mai multe valoredia dela 20 pana la 100 fl.

Pretiulu unui losu 50 cr.

Tragerea loteriei in lun'a Augustu 1873 in prim'a di a adunarii generale a Asociatiunii pentru cultur'a poporului romanu, din Dev'a.

Obiectele castigate se voru spedia, reclaman-duse pana la 30 Septembrie a. c.

Bilete de loteria se potu afla si la dna Constantia de Dunca-Schiau presiedintea comitetului loteriei in Dev'a.

Rugamu pre toti romani a sprigin' acestu opu de binefacere.

Redactiunea „Gazetei Transilvaniei“ va ave sortiuri pentru giuru, si nu amana a provoc'a pe totu romanulu si roman'a a lua parte catu de caldura la acesta filantropia prin cumpararea de sortiuri.
Redactiunea.

Edictu.

Maria Fogarasi din Tirimia, casatorita cu D. Stefanu Ventulu din Rusi-Munti in districtulu Nasaulului, care dupa una conlocuire de mai multi ani, l'au parasitu cu necredintia acumu de 3 ani de dile, fara ca se i se scia ubicatiunea, prin acesta se provoca, ca in terminulu prescisu in lege, de unu anu si una di, dela a 3 publicare a edictului se se presentedia la subscrisulu scaunu protopopescu, ca-ce la din contra processulu divortiale incaminatu de catra parasitulu ei barbatu se va pertracta de catra forulu matrimoniale competinte in sensulu canonelor si alu legiloru vigenti si fara de densa.

Nasifaleu 11 Aprilie 1873.

1—3

Iacobu Popu
vice-protopopu in tractulu Budacului romanu.

Cass'a de coptu panea

(beckeria) in Scheiu nr. 1367 se afla de vendiare din mana libera. Mai deaprobe se face intrebare la proprietariulu in strada francis-1—3 caniloru nr. 633.

Schwarze & Bartha

piati'a Nr. 16,

prestéza cu cunoscutai soliditate

tota specia de vestiminte de cavaleri

si oferéza o. p. una cantitate mare pe alesu de cele mai noue materie de surtuce, pantaloni si giletce cu pretulu celu mai moderatu. 1

Cursurile

la bursa in 25 Aprilie 1873 stá asia:

	fl.	cr.	v. a.
Galbini imperatesci	—	—	—
Napoleoni	8	71½	—
Augsburg	107	90	—
Londonu	109	—	—
Imprumutulu nationalu	72	80	—
Obligatiile metalice vechi de 5%	70	25	—
Obligatiunile rurale ungare	79	—	—

Redactoru respundietoriu

IACOBU MURESIANU.

Editatiunea: Cu tipariulu lui

IOANE GOTT si fiu HENRICU.